

Gépgyár a leghányatottabb sorú üzemek közé tartozik, talán ezért is maradt fenn 132 éven keresztül. Esemény tehát volt bőven.

Az V. Országos Honismereti Akadémia tiszteletére rendezett üzemtörténeti kiállításunk 1821-től napjainkig ad számot gyűjtőmunkánk eredményeiről. A kiállítás három fő részre tagozódik. Ez első a gyáralapító Stádel Károly és uódainak tevékenységét mutatja be, a második az államosítás után az Egyesült Izzóhoz való csatlakozásunk ismerteti az eseményeket. A harmadik rész a nagyvállalat életét, munkáját tárja a látogatók elé.

Hálával és tisztelettel kell szólnom a Megyei Levéltár munkatársáról, Sády Istvánról, aki hasznos tanácsokkal és főleg értékes dokumentumokkal látta el a kiállítást rendező Stádel Károly szocialista brigád tagjait, valamint a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár munkatársairól, kik az üzemtörténet írásához és a cikkgyűjtemény kiegészítéséhez adtak nagy segítséget. Egyébként a gyár együttműködési szerződést kötött a könyvtárral. A brigád és a könyvtár között nincs ugyan szocialista szerződés, de az együttműködés aktív és állandó.

Dr. Novák József:

Elgondolások a honismereti képzés és továbbképzés fejlesztéséről

A képzés és a továbbképzés ismételten visszatérő problémánk a honismereti akadémiákon. Már Nyiregyháza utaltam arra, hogy a közművelődési törvény után egy egész sor új rendeletet, utasítást várhatunk, így a 105 1961-es rendeletnek a módosítását is. Ez valóban megtörtént. Megjelent a kulturális miniszter 5 1976. (X. 26.) KM, valamint a kulturális miniszter és a munkaügyi miniszter 6 1976. (X. 26.) KM—MüM sz. közös rendelete. Ezek a fejlődés követelményeinek megfelelően szabályozzák a művelődési közösségek vezetőinek kategóriába sorolását, végzettségi követelményeit, képzésük és továbbképzésük módját, díjazásukat stb.

A párthatározat, a törvény, az azóta megjelent rendeletek szentesítették azt a régi törekvésünket, hogy minden, a közművelődés területén működő csoportot (kört, szakkört, klubot stb.) *művelődési közösségnek kell tekinteni, illetve azá kell fejleszteni*. E nagy feladat teljesítéséhez valamennyi — a művészi és ismeretterjesztő vagy alkotó munkát végző — csoport vezetőjének, irányítójának széles körű ismeretekkel kell rendelkeznie. Alaposan ismernie kell a csoport érdeklődésének tárgyát (szakismeret), a csoportot alkotó személyiségek belső világát, a személyiséget alkotó és mozgó tényezőket (pszichológia), a személyiségformálás útját és módjait (pedagógia, andragógia), a közösségformálás sikerességéhez szükséges dolgokat (szociálpszichológia, vezetéselmélet), s világosan kell látnia a célt és a hozzá vezető utat (művelődéspolitikát, művelődéselmélet). Csak a legfontosabb, legnélkülözhetetlenebb ismereteket soroltam fel, de ezek is jelzik: mekkora felkészültséget vár a feladat a csoportok vezetőitől.

Egy honismereti közösség esetében még nagyobbak a követelmények. Nem azért, mert egy honismereti szakkör több vagy különb, mint mondjuk egy barkácsoló kör vagy egy néptáncos csoport, hanem azért, mert tartalmában és alapjában egyaránt szélesebb. Jóval nagyobb az érdeklődők köre a honismereti közösségben, mint a többiben. Az érdeklődés mellett ugyanis mindenhol kell valami hajlam, valami készség is (énekkarban a hang, a hallás, a népi táncnál a mozgáskészség stb.), a honismeret esetében azonban az érdeklődés természetesen fakad abból, hogy mindenki született, él vagy dolgozik valahol, s érdeke (s az érdeklődés nemcsak nyelviileg ered az érdek szóból), hogy az a hely fejlődjék, s ő emberibb módon élhessen és dolgozhassék ott.

A honismereti mozgalomba való bekapcsolódás nincs korhoz kötve. Nem egy olyan honismereti közösségről tudunk, amelyben együtt dolgozik minden korosztály az úttörőktől a tizenkilences veteránokig.

E közösségek — ha belső munkamegosztással is — az adott hely életét összefüggéseiben igyekeznek megismerni, másokkal megismertetni, s mindezzel jelen életünket kívánják jobbá, emberibbé tenni. Az ismeretbővítés minden közösségben az alapérdeklődés kiszélesítésével indulhat meg. De nem szabad beiktatni olyan ismeretek nyújtását, amelynek nincs valamilyen kapcsolatuk az önként vállalt alaptevékenységgel. A honismereti mozgalomban viszont az alaptevékenység egy szűkebb terület életének minden oldalú megismerése. Az ismeretkörben a teljességre való törekvés

tehát a mozgalom természetéből ered, s az érdeklődést nem annyira szélesíteni, mint inkább kielégíteni kell.

A honismereti közösségeknek kettős feladatuk van. Fel kell tárniuk, meg kell ismerniük a környező világot — a természetet és a társadalmat — azzal a céllal, hogy megváltoztassák, embernek valóbbá tegyék. A közösség vezetőinek, irányítóinak tehát sokoldalúan fel kell készülniük, mert az ilyen munkához széles körű szaktudásra, tájékozottságra van szükségük. A neveléshez, a személyiség- és közösségformáláshoz minden korcsoportnál használható pszichológiai és pedagógiai tudással kell rendelkezniük. S minthogy a közművelődés és benne a honismeret politikai-világnézeti tevékenység, otthon kell lenniük a politikában, a művelődéspolitikában is.

Az Oktatási Minisztérium és a Kulturális Minisztérium közös előterjesztése az Országos Közművelődési Tanács Elnökségéhez (1976. október 7-én az OKT Elnöksége elfogadta) pontosan megfogalmazza ezt a követelményt: a közösségek vezetőitől szakmai, művelődéspolitikai és neveléstani ismereteket kíván meg.

Három hét múlva jelent meg az említett 5/1976. (X. 26.) KM sz. rendelet. Ez valamennyi művészeti közösség esetében alap-, közép-, illetve felsőfokú szakmai vizsgát kíván meg (egyes esetekben művészeti főiskolai végzettséget). A vizsgákra való felkészítést (képzés, továbbképzés megszervezése, tanterv), valamint a vizsgáztatást és a bizonyítvány kiállítását a Népművelési Intézetre bízta. (E bizonyítvány alapján adják ki a Népművelési Intézet illetékes szakosztályai az A-, B-, C-kategóriás működési engedélyt.)

A „szakkör vagy szakirányú klub” vezetőjétől viszont a rendelet semmiféle továbbtanulást és vizsgát nem kíván meg, az A-C-kategóriájú besorolást — külön engedély nélkül — pusztán az iskolai végzettséghez köti. Például: A-kategóriás honismereti szakkör vezetőjétől követelmény „A szakkör vagy klub témáját illető egyetemi vagy főiskolai végzettség”. Így, mint az sajtónyilatkozatban elhangzott, egy történelemtanár automatikusan honismereti szakkörvezető lehet.

A megfogalmazás hibáját a minisztériumban is látták, mert az 1976. december 2-án kiadott „Irányelvek az 5/1976. (X. 26.) KM, valamint a 6/1976. (X. 26.) KM—MÜM sz. rendeletek végrehajtására” ezt mondja: „(9) A szakkörök vagy szakirányú (műszaki, agrár stb.) klubok vezetőinek kategóriába sorolása és díjazása az iskolai végzettségi követelmények szerint történik. Részükre a rendelet nem ír elő szakmai tanfolyamot vagy szakmai vizsgát. Kívánatos azonban, hogy a szakkörök és szakirányú klubok vezetői is vegyenek részt azokon a továbbképző tanfolyamokon, amelyeket a Népművelési Intézet s más szervek a kulturális dolgozók részére szerveznek.”

A „kívánatos” és a „kötelező” között azonban óriási a távolság. Ez új helyzetet teremt képzésükben, továbbképzésükben és ehhez kell módosítanunk terveinket. A Népművelési Intézet magára nézve továbbra is kötelezőnek tartja az olyan képzés és továbbképzés megtervezését, segítését, bizonyos esetekben a szervezését is, amely a honismereti közösségek vezetőinek személy szerint is kívánatos.

Mind a képzésben, mind a továbbképzésben szükségesnek tartjuk a művelődéselméleti, művelődéspolitikai, valamint a pszichológiai, nevelési és szociológiai ismereteket, továbbá a tájékozottságot hazánk művelődésének szerkezeti felépítésében. Ezek az ismeretek kötelezőek a művészeti műkedvelő csoportok vezetőinek. Programjuk kész, olvasókönyvük ez évben, jegyzetük 1978-ban elkészül.

Ezeket az ismereteket meg kell kapniuk a honismeret irányítóinak is, de még szélesebben (fentebb megokoltam: miért). Még a pedagógusképző intézetek hallgatóinak is foglalkozniuk kell — kisebb óraszámban és súlypontozva — ezekkel a kérdésekkel. Hiszen tanulnak például pszichológiát, neveléstant, de annyit, amennyi az iskolában a 14, illetve 18 éves korig szükséges. Amit tanulnak jó alap, de ki kell szélesítenünk az egész életen át tartó művelődés segítéséhez. De a teljes anyagot kell tanítani mind az egyéb felsőoktatási intézményekben szervezendő honismereti specializációkban, mind a megyék (tájegységek, járások) honismereti tanfolyamain.

A képzésben (s itt mind a közművelődésben szervezett tanfolyamokra, mind az oktatási intézmények kollégiumaira gondolunk) megmaradhat a tavaly megvitattott, több fórumon elfogadott és a gyakorlatban is alkalmazott program. Szükséges azonban némi bővítés az OKT által megjelölt irányban (munkásmozgalom, brigádmozgalom, üzematörténet, természettudományok, nemzetiségi honismeret stb.).

Ez azonban nem azt jelenti, hogy a programban felvett teljes anyagot azonos mértékben és mélységben kell elsajátítani az általában kétéves képzés keretében. Az egész az *tájékozottság szintjén* kell megismerni, s az adott helyen kell eldönteni, hogy minek az elsajátítását, elmélyítését kívánjuk meg a *jártasság* vagy a *készség* szintjén.

A továbbképzésben az a feladat, hogy ezeket a megszerzett ismereteket egyfelől szinten tartsuk, másfelől a megkívánt új feladatok ellátásához igazítsuk, szélesítsük. Ezeket kívül időnként szükség van tájékoztató jellegű továbbképzésre. esetleg más jellegű továbbképzés keretében, de mindig megbeszéléssel, konzultációval, vitával egybekötve az előadásokat.

Úgy látjuk, hogy a korábban javasolt képzési-továbbképzési szintek ma is megfelelőek a követelményeknek, a fejlődésnek.

A felső szint a honismereti akadémia. Rendszere évek hosszú során alakult ki és fejlődik tovább. Mindig más helyen rendezzük meg. Így a mozgalom munkásai maguk is jobban megismerik hazájukat, más tájak, területek honismereti munkáját. A tervezett programba azokat a témákat vesszük fel, amelyekben az otthon adó megye a legjobb lehetőségeket kínálja. A központi előadók mellett egyre nagyobb számban kérünk fel olyan helyi vagy más megyéből jött szakembereket, akik az adott helyen vagy az adott témában valami többletet tudnak adni. Az akadémia helyén igyekszünk eljutni a közvetlen gyakorlat megismeréséhez, ezt szembeesítjük az elmélettel és vitatjuk meg.

Lényegében ugyanezt a módszert kell követniük a második és a harmadik szinten a megyéknek, a járásoknak, esetleg több megye, illetve több járás összefogásában. (Ennek nem lehet akadály a gyakran felmerülő kifogás, melyet a gazdasági irányítás hangoztat, Mesterségesen kitűzött akadály ez, s hogy át lehet hidalni, jól mutatja Baranya, Somogy és Tolna megye hosszú idő óta nagyon gyümölcsöző összefogása.)

Szerintünk mind a szintentartó, mind pedig az ismeretbővítő továbbképzést ilyen módon lehet jól megoldani. Egy megyében a legtöbb esetben ma még nem lehet például üzemtörténeti továbbképzést tartani, de három megyéből már összejöhet a megfelelő számú hallgatóság. Az egymásra épülő három szint így segítheti a mozgalom egységének erősödését is.

A továbbképzés időbeosztásában azt tartjuk leginkább megfelelőnek, ha évenként van egy hét-tíz napos tanfolyam, s havonként, negyedévenként rendszeres, tartalmas egy, esetleg kétnapos konferencia. Jónak tartjuk az ez évben Szabolcs-Szatmárban bevezetett gyakorlatot: a továbbképzést összekapcsolták a megyei honismereti ifjúsági táborral. Ennek a gazdaságosságát és — ami fontosabb — mindkét irányú nevelőszemélyiségformáló hatását nem kell bizonyítgatnom.

Arra törekszünk, hogy az ismeretek és a tapasztalatok áramlása rendszeres és tervszerű legyen a három szint között. Az akadémia előadásai megjelennek a Honismeretben, s már szinte mindenütt beszámolnak az akadémián elhangzottakról. Ezt a folyamatot tovább kell fejleszteniük.

Ebben a Honismeret c. folyóirat mellett nagy segítséget adhatnak a helyi honismereti periodikák. Szerkesztők ez évben tervezett konferenciája elhelyezési nehézségek miatt elmaradt. 1978-ban azonban megszervezzük és igyekszünk ott is megteremtteni a tapasztalatáramlás rendszerességét és hatékonyságát.

Azt tervezzük, hogy a Honismereti Útmutató sorozatban kiadunk egy szöveggyűjteményt a korábban megjelent, de nehezen hozzáférhető tanulmányokból, módszertani írásokból. Ez a kötet még ez évben elkészül. Az Útmutató-sorozat egyes füzeteit átdolgoztatjuk, újra kiadjuk, illetve új, a mozgalom által megkívánt füzeteket iratunk.

Tervszerűbben kell kihasználnunk azokat a lehetőségeket, amelyeket a TIT nyári szabadegyetemei nyújtanak. Több megye, intézmény küld ezekre hallgatókat. Kívánatos, hogy ez ne jutalomüdülés legyen, hanem a programok ismeretében olyanokat küldjenek ki, akik hasznosítani tudják a látottakat, hallottakat az adott megyében. A Népművelési Intézet a jövő évi programok alapján elkészített ajánlását megküldi a megyéknek.

A Népművelési Intézet Oktatási Osztályán 1977. őszén elkészülnek az alapfokú vizsga megszerzésére előkészítő tanfolyamok tantervei azon területekre, amelyeken az 5/1976. sz. rendelet a C-kategóriájú működési engedély feltételeként előírja ezt a vizsgát. Ezek után azonban sor kerül több nem kötelező, hanem csak „kívánatos” tanfolyam, elsősorban a honismereti továbbképzés tanfolyamainak részletes tantervére és útmutatójára, amelyeket kellő példányban megküld majd az irányító, tanfolyamrendező intézményeknek.

Végül még egy dolgot kell megemlítenem. Mint láttuk: egy honismereti közösség vezetéséhez nem kell honismereti felkészültség, vizsga és működési engedély, a kategóriát — és így a díjazást — a megjelölt iskolai végzettség határozza meg. Kifejtetem, hogy ezt nem tartjuk helyes megoldásnak. Amíg egy módosító végrehajtási utasítás megjelenik, két dolgot tehetünk:

a) Javasoljuk a megyei tanácsoknak, a művelődési intézmények vezetőinek, hogy csak olyan — a rendeletnek végzettség szempontjából megfelelő — vezetőt alkalmazzanak, aki igazolja, hogy elvégezte a szükséges honismereti tanfolyamot (tanfolyamokat), speciálkollégiumot. Ehhez igazolást adunk, továbbképzési lapot rendszeresítünk.

b) Minthogy kategórián ez nem változtat, használják ki a 6/1976. sz. MűM rendeletben a „-tól, -ig” által adott lehetőségeket. E) tudom képzelné, hogy egy egyetemet végzett, tehát A-kategóriás vezető (a két órás foglalkozás díja 90—170 Ft) kevesebbet kapjon, mint egy szakmailag jól felkészült, eredményes, hosszabb ideje dolgozó B-kategóriás (70—140 Ft-tal díjazható).

A fentebb már említett Irányelvek ugyanerre hívják fel az irányító szervek és a munkáltatók figyelmét. A mi kérésünk tehát nem valami jámbor óhaj, hiszen a főhatóságunk által megadott biztos alapra hivatkozhatunk. A mi feladatunk ennek a rendelkezésben előírt végrehajtási módnak a tudatosított elfogadtatása, folyamatos gyakorlati megvalósításának állandó segítése.

Meg kellett említenem ezt, bár tudom, hogy közösségeink vezetői nem csak anyagiakért végzik munkájukat. A működtető szerv azonban nem élhet vissza azzal a ténnyel, hogy valaki alacsony díjazással is lelkesen, elkötelezetten dolgozik. A megfelelő, a teljesített munka minőségéhez mért díjazás a mozgalom megbecsülése is. Igazi rangját azonban csak mindnyájunk összefogott, jó munkája szerezheti meg. Dolgozzatok tehát Barátaim úgy, mint eddig, mi pedig képzéssel, továbbképzéssel igyekszünk ehhez segítséget adni: jobban, tervszerűbben, mint eddig.

Villányi Gáborné:

Népművészeti szakkör az általános iskolában

Népművészet-honismeret szakkörünk 1974 szeptemberében alakult a győri Móra Ferenc Általános Iskolában. Célunk: cselekedtető módszerrel megismerni, megőrizni, alkotó módon felhasználni népünk nemesen egyszerű hagyományait, díszítő művészetét. Nem népművészeket nevelünk, hanem a művészet iránt fogékony, érdeklődő gyermekeket, akik érzékenyek a körülöttük meglévő szépségre és tisztelik a kétkezi munkát. A népművészet megismerésén keresztül a tanuló bekapcsolódik szűkebb környezetének a megismerésébe. Nemes kedvtelensé válhat számára a hagyományok felkutatása. Kutatómunkája során szerzett tapasztalatai élménnyé válnak. Közelebb kerül szülőföldjének múltjához, jelenéhez.

Munkánkat népi használatú tárgyak gyűjtésével kezdtük. A gyűjtött anyagot iskolánk könyvtárának olvasótermében, állandó kiállítás jelleggel helyeztük el, felüntetve a tárgy nevét és felhasználási módját. A gyűjtés során, a tárgyak ápolása, gondozása, tanulmányozása közben megismerkedtünk elnevezésükkel, a népi foglalkozásokkal, mesterségekkel, a tárgyakhoz fűződő népszokásokkal.

Minden évben szakköri jelvényt készítünk magunknak. Az első évben pl. eredeti, kézzel szőtt vászonból faliképet terveztünk, rábaközi díszítéssel. Megtanultuk a hímzés technikáját, s miközben készítettük a faliképről kicsinyített jelvényeket, választ kerestünk, hogy is készül a kézzel szőtt vászon. Így ismerkedtünk meg az egyik legrégebbi mesterséggel, a szövéssel, illetve a kender feldolgozásával. Gyűjteményünkben megtalálható a tiloló, a gereben, a rokka, a guzsaly stb., továbbá ott vannak a szőtt kendők, terítők is.

Evről évre figyelemmel kísérjük azokat a városunkban rendezett kiállításokat, előadásokat, amelyek valamilyen módon kapcsolatban vannak a népművészettel. Dr. Barsi Ernő előadásában például megismerkedtünk a Rábaköz népművészetével, népdalaival. Megtekintettük a ma élő és alkotó ifjú népművészek kiállítását és megismerkedtünk az alkotókkal. Horváth György fazekasnester munkáiban közben is megismerkedtünk. Ezek a találkozások maradandó élményt hagynak a tanulóknak. Szakköri foglalkozásainkat a gyermekek számára még színesebbé tette, hogy meghívott előadók is hallhattak előadásokat. Dr. Faragó Sándor, a kapuvári Rábaközi Múzeum